

ԱՐՁԱԳԱՆՔ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Ազգի մը կեանքը անոր գրական վիճակէն կը յայտնուի. Մի քանի դառն և անախորժ փորձեր վերջապէս համոզեցին զմեզ թէ Հայ ժողովուրդն այս ճշմարտութեան ընտելացնելու համար, մեղի պէս անդոր անձնականութիւններ դեռ անհաւոր վնասուց, եւ նիւթական ու բարոյական հոգեմաշ զոհողութեանց կը կարօտին, որ կարելի չէ այլ ևս շարունակել նիւթական անձկութեան պատճառաւ :

18 ամեայ տառապանք ու չարչարանք չկրցան դեռ ի դուր շարժել այն հասարակութիւնն, որ սկզբանէ անտի սովորած է, աղքատիկ հայ խմբագրութեան ձրի փշրանքներովն պարարել իւր միտքը. և 5 զրուշի ամսական բաժանորդագրութենէ փոխանակ օգտուելով հայ խմբագրութիւնն ալ քաջալերելու, նախասլաութիւն համարեց՝ կարողն ու հարուստ իսկ, աղքատին ու անկարողին համար սահմանաւայր գիւրութենէն ու շնորհէն օգտուիլ և մեր անկումը փութացնել :

Ասոնց վրայ ընդարձակօրէն խօսիլ և կարգ մ'անարժան անձ-

նականութիւններն մասնանշ ընել, ուրիշ առթիւ կը թողուք : Խմբագրական ահա կը հրաժարի այն բաւիղէն ուր բաղդը գլորած է զինք 18 տարիներէ ի վեր, այս լեռին փորձէն ալ սոսկալի կերպով վնասուելով. և կը վերած իւր թերթը շարժականին, որ պիտի պարունակէ միայն ամփոփումն շարժական Ազգային եւ Քաղաքական լրոց, Ազգային և Ուսումնական տեսութիւնք, գիտական եւ արուեստական կարեւոր յօդուածներ, որոց վրայ պիտի խօսի յառաջիկային իւր մասնաւոր յայտարարութեամբ : Թ. Ա.

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՀՐԱԽԷՐ ԱՌ. ԱԶԴ. ԵՐԵՍՓՈՒԱՆՍ

Ազգ. ժողովոյ Ե. նիստը չկրցաւ գումարիլ սեպտ. 4 ուրբաթ օր անձրեւայի օդին պատճառաւ, հիտեւաբար սոյն նիստը տեղի պիտի ունենայ առաջիկայ հինգշաբթի, 10 սեպտ. ի Խորհրդարան Ղալաթիոյ, Քաղ. ժողովոյ ընտրութիւնը կատարելու համար, երկպառակ ջանքին վրայ ընդհարելութեամբ :

Ատեանը պիտի բացուի ի ժամ 3. Հրախեալ են Ազգ. Երեւոյի խանք իրենց ազգայնական պարտականութիւնը կատարելու միտքով :

Մնամ աղօթարար Պատրիարք Կ. Պօսոյ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ 5 սեպտ. 1887

Երէկ՝ Եղիպատի առաջնորդ Տ. Մատթէոս Սրբաղան ի զմիրքեան Գառնիկի երթալով յատկապէս այցելեց ի տուն ազգային երեսփոխաններէն՝ Թորոյմեան Մեծ. Պօղոս Եփէնտիի, եւ միեմարեց զինքը՝ իւր վաղամեռիկ ամուսնւոյն տարածամահուանը առթիւ :

Բերկրութեամբ կիմանամք թէ Մայր-Եկեղեցւոյ դպրաց դասէն Միհրան Եփէն ի ճէրահեան որ արդէն երեք ու կէս տարի չափ մեծ յաջողութեամբ պաշտօն վարած է ի Պուրթէշ, այս օրերս, երաժշտութեան դասատու կարգուելով յԵղիպատոս, երեքշաբթի օր (վաղը) կ'ուղեւորի իւր պաշտօնատեղին :

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այսօր Մուհարրէմի առաջին օրը լինելով, բոլոր օսմ. նախարար-Միւշիւք, Իւլէմայք կայսերական պալատը պիտի երթան ամանորի շնորհաւորութեան համար :

—Քննչական պաշտօնով Առաջնա դռնուող Ֆէրիդ Արիֆ փաշա՝ վեհ. Սուլթանի բարձր նախագահութեան ներքեւ գտնուող սովետոյ յանձնախմբին ուղղեալ հեռագրաւ մը, սովետա ժողովրդեան ջերմագին երախտագիտութիւնը կը յայտնէ առ վեհ. Սուլթանն այն հայրական հոգածութեան համար, որով Ն. Կ. վեհափառութիւնն իւր անձնական դանձէն 15,000 սսկի շնորհած էր ի նպաստ սովետոյ :

Այս գումարին մէկ մասովն 2500 պարի ալիւր գնուելով, արդէն Առաջնա դրուած է :

—Կայսերական Ե. զօրարանակին Ընդհ. հրամանատարութենէն հրաժարեալ և օգալիոսուական պատճառաւ այս միջոցիս Երեւոյ գտնուող միւշիւր Թէվֆիկ փաշա կայսերական 2. զօրարանակին ընդհ. հրամանատար անուանեց է :

—Գառմ փաշա- Չինճիլի-

— 8 —

տան խոտերուն վրայ աւելի իրարու գիրկ քան քով քովի. Ահա, այդ ժամանակ թուփերու գուրսէն՝ եթէ մէկը առանց զանոնք տեսնելու ու զընէր՝ պիտի լսէր յետագայ խօսակցութիւնը որ տեղի կ'ունենար մերթ ընդ մերթ հնչիւն համարողով մը և երկայն հառաչով մ'ընդմիջուելով :

—Գարունը միջնորդ մ'եղաւ մեր սիրոյն, ձայնեց կոյսը, գրիչ մ'երգեմն կուլ կուտայ այն հաւանքներ որ սրտի մէջ ծնունդ կ'առնուն, այժմ ինչ որ կ'զգամ, ինչ որ կը վայելեմ աւելի ազատ կը վայելեմ... ի մի բան սիրտս աւելի ազատ կը բանամ քեզ որու ամեն մէկ ծալքին վրայ հոգեշունչ տառերով պիտի կարդաս այն սէրը որ դէպ ի քեզ ունիմ. իմ այս սիրտս որ քու ձեռագր մէջն է քեզ համար միայն բարախեց և միայն քեզ համար պիտի բարախէ յարընդմիշտ. կարծես բնութիւնը մեր ձեռքէն բռնած դէպի անհունութիւն կ'առաջնորդէ զմեզ և ի՞նչ միթէ սիրելն անմահանալ չէ ինչ որ յաղուրդ չը գտնար նա յաւիտենական է» և միթէ սէրը յաղուրդ կրնայ գտնալ. նա յաւիտենական է, անմահ է... տե՛ս յուսիսն՝ ծառերու տերեւախիտ ոստերու մէջէն իւր պայծառ դէմքը մեզ ցուցնելով կը ժպտի... սէ՛ր ցոլէ, անուշ հովիկն ալ զմեզ շոյելով մեր ահանջներուն սէր կը փսփայ... ո՛հ համայն բնութիւն սէր է, և ո՞վ պիտի համարձակի ջնջել մեր սէրը, Բնութեան դէմ ապստամբիլ, դա մարդ էակի գործ չէ. Բարե՛... ոչ միայն ծնողական բնութիւնը այլ և ցուրտ դե-

— 5 —

թեանց տեղեր են պարզապէս, տալու և առնելու սիրտ ունեցողը հոն կը վազեն, այն ծառերը որք կը զարդարեն այդ վայրերը. եթէ լեղու ունենալին ի՞նչ բանատուղձական սիրարանութիւններ և ինչ համարելի պաշտօններու պատմութիւններ պիտի ընծայէին մեզ...

Ամեն անսեր որ Ռուսիոյ աշխարհագրութիւնը կարդացած են, զիտեն թէ ուր կը գտնուի «Ղաղան» քաղաքը, մենք նորա նկարագրութիւնը մը տաղիլ ենք ընել այս տեղ, «Ղաղան»ի վրայ (ուր մեր պատմիկըր տեղի ունեցաւ) ընթերցողը պիտի կրնան արդէն իմանալ ինչ որ հարկաւոր է մեր վեպի մասին :

1884 մայիս ամսոյ մէջ օր մ'էր, ըսինք, «Ղաղան»ի բնակիչք դարունը վայելելու համար երամովն կը դիմէին դէպ ի պուլվարները և պարտէզները. այդ գեղեցիկ օրուան վերջալոյսը տալաւ կը մարէր և կ'ոսկիէր ամէն ինչ, երեկոյեան ժամը և թիւն էր. Հոս կերուխում, հոն խաղ ու խնդում, անդին զինուորական նուագածուաց խումբը մեղամաղձիկ կը նուագէր ուստական մի ազգային երգ որոյ ձայնէն թեւ ի թեւ ընթացող երիտասարդք և երիտասարդուհիք պահ ընդ պահ յախշտակուած կը մոռնային զինքեանս, Թող ամբողջ խմէ ու խնդայ, մենք սա պուլարին անկիւնը անցնող դուլիններուն վրայ դարձնենք մեր ուշը. դարա երկու սիրահարներ են, երիտասարդք բարձրահասակ, սիղաճեմ, մաքուր հագուած, ա-

դուրս կուգում թաղը բնակեալ
Աբրահամ Յակոբեան անուն մարդ
մը, խաւամական կրօնն ընդունե-
լով, Խամայիլ Հագոյը կոչուեալ է:
—Նէոլոգոսի տեղեկութեանց
նայելով, ութ զինեալ աւաղակ-
ներ Նիկոմիդիոյ Փափագ անուն
գիւղը մտնելով, տեղւոյն սրճա-
րանը կ'երթան և հոն կերուխում
ընելէ յետոյ, առանց դրամ վը-
ճարելու կը մեկնին: Ասլա Վուլ-
քողու անուն անձի մը ագարակը
կ'երթան և ճանաչեալ երկու ոս-
տիկանաց հանդիպելով, մին հը-
րացանով կը զարնեն կապաններ,
իսկ միւսը ծանրապէս կը վերա-
ւորեն: Յետոյ ագարակը մտնե-
լով, ագարակատէրէն դրամ կը
պահանջեն, երբ այս վերջինը
մերժողական պատասխան կու-
տայ, անխղճաբար վիզը չուան
մ'անցունելով կը խեղդեն:

—Պուկարական կառավարու-
թիւնն, Արեւելեան Բուսնի մէջ
բնակեալ օտարազգիներէն Բա-
թէնթի տուրք առնուլ համար,
օտարազգեաց անուանց ցանկը
պահանջներ է հիւպատոսներէն,
բայց այս վերջինը պատասխա-
ներ են թէ, յիշեալ տուրքը տա-
կալին Թուրքիոյ մէջ հաստատ-
ուած չլինելով, չեն կրնար այս-
պիսի ցանկ մը յանձնել:

ԱՌԱՅՑ ՕԺԻՏԻ ԱՂՋԻԿ ԿԱՐԳԵԼ

—Սիրելիս տմուսինս, այս գոր-
ծը չափ երկնցնելու չգար, բան-
մը կապելու է, լիննայ երթայ:
—Տիկին, չիտէ՞ք որ մեծ հա-
րուստի հաճախ ունինք և պըզ-
տիկ հարուստ անգամ չենք:

—Գիտեմ որ ստակ չունի
բայց երկուստեք առնել
գայ կերթայ: Ընչպէս
կը խենդենայ մեր աղջկան վրայ,
աղջիկն ալ անոր վրայ խեն-
դենայ, ի՞նչ պիտի լիցայ ասոր
վերջը:

—Աստուած ողորմէ:
—Աստուած ողորմէ և գիտեմ,
բայց երկու տարի է:
—Մեր աղջիկը կ'գեղու հա-
մար առնուազն չորս հաղար
ոսկւոյ օժիտ տալու ենք, մեծ
ճանցուած ենք, եթէ չը կարե-
նանք տալ, մեր գաղտնիքը լալա-
նած կըլլանք, երեսէ կիսանք և
աւելի թշուառ կըլլանք: պահ-
պանենք այն համբաւն և թերեւս
օր մը, ի՞նչ գիտես, անոր չնոր-
հիւ կարենամ մեծ գործի մը
մէջ մտնել:

—Ըսածդ կը հասկնամ, բայց
քիչ մ'ալ նայելու է որ դուրսը
ինչեր կը շրջուին կոր այս երե-
տասարդին ամեն օր հոս գա-
լուն վրայ:

—Երկրորդական խնդիր է ա-
նիկայ:

—Բաց ի տակից աղջիկն ալ կը
մաշի կոր, կրնայ ըլլայ որ ախ-
տանայ, առաջին սէրը վտանգա-
ւոր է կըսեն:

—Ի՞նչ ընենք:
—Ի՞նչ գիտնամ:
—Բան մը կու գայ միտքս:
—Ի՞նչ:
—Ես կ'եղայ հաւանութիւն չը
տամ ասոնց ամուսնութեան:
—Է, յ:
—Դուն ալ հաւանութիւն չը
տաս:
—Վերջը:
—Թող մանչը գայ, գիշեր մը
փախցնէ:

—Աղէկ դադարար, բայց աղ-
ջիկան ի՞նչպէս հասկնալու է աս:
—Սպասու հոս միջոցաւ:
—Այո՛: Արդէն սպասու հին ալ
այս ճանաչեալ ցոյց պիտի տայ թէ
համարուի թէ մենք հաւանու-
թիւն չենք տար այդ գործին:
—Շատ աղէկ: այս աղէկ է:
Ճարակ մը ետքը երկուստեք թի-
օր մը լրագրաց մէջ կը կար-
դացուի:

...Երկուստեք այս ինչ ըս-
կընտառուելով աղջիկ մ'առնել
փախել և հետը պահուելու է:
Եւ հետեւեալ օրն ի՞նչ կ'լսու-
նի հրապարակի վրայ:

—Երկուստեք ըրածը չը
վայելի:
—Մեղք աղջկան:
—Անջիկը շատ սարկելու էր:
—Աղջիկը գլխէ հանեց խաբե-
բայն:
—Ո՞վ գիտէ, որքան տխուր է
տղքեօք աղջկան հայրը:
—Մաղբը փեթած են՝ իրա-
ւունք ունի:
—Երկուստեք մէջ այս հար-
ուածը շատ ծանր պիտի գայ
իրեն:
—Այս հարուածին վրայ չ'ապ-
ր'ի:
—Մեծցուր մեծցուր, ու խա-
բեբայ մը գայ գիշերը տունէն
առնէ ամեն:
—Մեղք եղաւ մարդուն:
—Կըսեն թէ աղջկան մայրն ալ
մեծ կսկիծ զոյցեր է այս գէպ-
քին վրայ:
—Չգէպ մի ես... ասանկ աղ-
նուական ընտանիք...
—Մինչեւ հիմայ պատուով ժա-
մանակ անցուցած մարդ մը...
—Ամենէն յարգանք...
—Ուզածին չափ հարստու-
թիւն...

—Ոսկին հոս մէջ լուրջ...
—Ճոխու թեանց մէջ չնչիւ...
—Աղնու ախան...
—Պատուաւոր...
—Բերեւէն դէ խօսք մը հա-
նած չունի:
—Մըջլունին վրայ
վախնայ:
—Դուն եկուր աէ, անպիտան,
ասանկ մարդու մը աղջիկը փախ-
ցուր:
(Շարունակելի)

ԴՐԱՄԱԿՆ

ՕՍՄ. ՔՍԵՍՈՒՆԻՏԷ

Երէկ երեկոյ դոյ... 15 42
Այս առաւօտ բաց... 15 42

—
ԻՍԹԻԳՐԱՋԸ ՏԱԽԻԼԻՑԷ

Այս առաւօտ... 7.4. 36 40

—
ԲԱԺՆԵՏՈՄՄԻ

Թրամուէյ... 315
Բուսնի երկարութիւն... 34 57

—
ԸՆԹԱՑԻ ԴՐԱՄՈՑ

Օսմանեան ոսկի... 100 —
20 ձեռքնոյ... 87 36
Անգլիական ոսկի... 140 26
Բօլ Իմքերիալ... 90 28
Բրիմից... 54 20
Բուսնի թղթադրամ... 10 10
» արծաթ... 76
Ֆիօրին... —
Մէճիտ արծ (տարբ.)... 108 20
Վեցնոց... 103 5
Հինգնոց... 103 5
Մէթալիք... 98 —
Բառորդ... 108
Մանր մէճիտ... 104 5
Թասփիյէ... 44 40

մեն ուսանողներու պէս իւր երկայն վերաբերուն
վրան առած, խոշոր արուեստագետի գլխարկ մը
գլխուն վերեւ, որոյ վրայ կարծես կռուվի երկու
հարուածներ էր տրուած, բարձր ու լայն ճակատ
մը և հայկական քիթ մը, վարդագոյն չըթներ,
դունչն սիրուն ու ձուածեւ, մարդարտի պէս ակ-
ռաներ որոնք յաճախ կարելի էր նշմարել իւր դի-
մաց վրայ արագ արագ արագ փայլող ժպիտնե-
ներուն պատճառաւ: աչքերը չգիտեմ ինչպիսի կը-
րակ մ'ունէին իրենց մէջը ուր թափանցող ակնար-
կը կը յաղթուէր իսկոյն: և այդ սիրաբորբոք ա-
չքեր կը հովանաւորուէին մատ մատ սեւ յօնքերու
և բերբերու ներքեւ: Երկուստեք հին հրեշտակ
մ'էր կարծես, որոյ թեւեր միայն կը պակսէին,
և գուցէ ունէր: սակայն նորա ոսկի խոպոպներ
խիստ երկայն և ցիրուցան թիկունքէն վար ձըգ-
ուած լինելով չէր նշմարուեր: չնորհալի էր իւր
քալուածքը և ինքն ալ բարձրահասակ լինելով
գիցուհի մը տպաւորութիւն կ'ընէր տեսնողին վը-
րոյ: ամենաքնքշոյ կերպով երկուստեք թեւին
էր յենած: Եղանակին նորաձեւութեան համեմատ
ճաշակաւոր կերպիւ հագուած, եթէ առջեւէն
նայելու ըլլալիւ քեզ կը ներկայանար անանկ փող-
փողուն դէմք մը, որ կը շրջանայր: Արեւի կտոր
մը, լոյսի զանգուած մ'էր կարծես, երկու ծառի
աչքերը ամենէն առաջ կը գիւթէին դիտողը: Օրի-
որդն ռուս էր, այլ չունէր ռուսի քիթ, հապա
Վորաքսիդէլի արձաններուն քիթերուն պէս չի-

տակ, պղտիկ, կոկիկ, համաշափ, որուն տակ կը
բացուէր պղտիկ բերան մ'որ համարելը միայն գի-
տէր, ակռաները չը գիտեմ ինչ ունէին որ կը գե-
րազանցէին երկուստեք իրենց, երեսներն ալ ըս-
պիտակ էին և սակայն անանկ մեղմանող կարմը-
րութիւն մը կը ցուցնէին որ կարծես մէկը սեղմեր
և նոր թողած էր: Աւելի կը ճռուողէր քան կը
խօսէր, միշտ պատրաստ էր խնդալու, անպա-
տուժ բերկրութիւն մը կը կարգացուէր իւր դի-
մաց վրայ, որ սրտին հայելին է կ'ըսեն... բա-
նաստեղծք:

Այս երկու սիրով արքայու էակները բոլորովին
իրարմով յափշտակուած անտարբեր էին թէ նուա-
գածութեան և թէ խառն ի խառն հասարակու-
թեան ամեն կերպ աղմուկին: Օրը երթալով կը
տարածածէր և ալ եւս վերջաւորը վերը կը լու-
սաւորէր և վարը կը մթաղնէր տակաւ: աղօտ կէս
մութ մը տիբել սկսած էր արդէն: Ամէն ինչ գի-
շերին հասնիլը կը ցուցնէր:

Երկու սիրահարները ջանացին քանի խմբի է,
պարտիզին մի ամառի անկիւնը թաղուիլ, անանկ
տեղ մ'որ մահկանացուաց ակնարկներ թափանցել
անկարելի լինի և հոն սիրահարաց ակնարկներ մի-
այն կարենան թափանցել: Դուան մէկ բոլորակի
տեղ՝ թուփերով շրջապատուած՝ ուր մեծ ծառեր
իրենց սաղարթախիտ ոսկերով տանիք մը կը կաղ-
մէին այս սիրահարներու բոյնին, անանկ որ լու-
սինն ալ շատ անգամ չէր կարող նայիլ հոն: Նըս-

